

Opinia

Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego

**dotycząca opracowanego przez Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich projektu
ustawy o zmianie ustawy - Kodeks Postępowania cywilnego
(projekt z dnia 2 grudnia 2024 r.)**

I.

Uwagi wprowadzające

1. Opiniowany projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks Postępowania cywilnego z dnia 2 grudnia 2024 r. (zwany dalej „Projektem”), przedłożony przez Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości, obejmuje nowelizację przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w sprawach o kontakty z dzieckiem (w związku z wyrokiem Trybunału konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r., SK 3/20, Dz.U z 2022, poz. 1371) oraz w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, w tym także prowadzonych na podstawie konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (Dz. U. z 1995 r., Nr 108, poz. 528) („konwencja haska z 1980 r.”). Postępowania te unormowane są w księdze drugiej Kodeksu postępowania cywilnego „Postępowanie nieprocesowe”.

Projektowane zmiany obejmują ponadto przepisy ogólne o (procesowym) odrębnym postępowaniu w sprawach małżeńskich (art. 445³ k.p.c.); przepisy o skardze kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym (art. 519¹ k.p.c.), przepisy ogólne o postępowaniu w innych sprawach rodzinnych oraz opiekuńczych (art. 573 k.p.c.).

W Projekcie przewiduje się również zmiany w regulacjach ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, odnoszących się do czynów polegających na niewykonaniu orzeczenia sądowego w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, ukrywaniu lub pomaganiu w ukryciu osoby jak też uporczywym uchylaniu się od realizacji orzeczenia sądowego lub ugody w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. Propozycje w tym zakresie nie są przedmiotem niniejszej opinii.

2. Ze względu na procesowy charakter projektowanej nowelizacji konieczne jest jej zsynchronizowanie z procedowanym obecnie w Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego Projekcie projektem nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego (tzw. „nowelizacji naprawczej”). W szczególności należy zauważyć, że w nowym paragrafie 4 w art. 598⁶ k.p.c. oraz w paragrafie 2² art. 598¹¹ k.p.c. przewiduje się zażalenie poziome (do innego składu sądu pierwszej instancji, który wydał zaskarżone postanowienia) podczas gdy w nowelizacji naprawczej przyjmuje się całkowite odstępianie od zażalenia poziomego na postanowienia sądu pierwszej instancji. Ponadto, w kilku punktach projekt reguluje te same zagadnienia, które są przedmiotem nowelizacji naprawczej. Dotyczy to w szczególności usunięcia skargi kasacyjnej z tzw. postępowania powrotowego toczącego się na podstawie Konwencji haskiej z 1980 r., co przewiduje się również w noweli naprawczej oraz problematyki związanej z właściwością sądu w postępowaniu powrotowym. Finalizacja prac nad Projektem powinna być zatem poprzedzona zakończeniem prac nad nowelizacją naprawczą Kodeksu postępowania cywilnego albo w dalszym toku prac należy połączyć oba projekty w zakresie, w jakim rozwiązania zawarte w Projekcie powinny stać się przedmiotem dalszych prac (por. pkt VI).

3. Przedłożone uzasadnienie Projektu ma – jak się wydaje – jedynie wstępny charakter. Niektóre regulacje Projektu potraktowane są w nim zbyt skrótowo albo wręcz są pominięte, co zdecydowanie utrudnia precyzyjne odtworzenie ich *ratio legis* oraz ocenę.

II.

Uwagi ogólne dotyczące nowelizacja przepisów w sprawach o wykonywanie kontaktów z dzieckiem w związku z wyrokiem TK z 22 czerwca 2022 r., SK 3/20.

1. W wyroku z 22 czerwca 2022 r. (SK 3/20, Dz.U z 2022, poz. 1371) Trybunał orzekł, że art. 598¹⁶ § 1 w związku z art. 598¹⁵ § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim obejmują sytuacje, w których niewłaściwe wykonywanie lub niewykonywanie obowiązków związane jest z zachowaniem dziecka, niewywołanym przez osobę, pod której pieczę dziecko to się znajduje, są niezgodne z art. 48 ust. 1 zdanie drugie oraz art. 72 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Podstawę tego orzeczenia stanowiło stwierdzenie przez Trybunał, że zaskarżone przepisy nie zapewniają respektowania przez osobę sprawującą pieczę nad dzieckiem prawa tego dziecka do wyrażenia zdania w sprawach dotyczących jego kontaktów z rodzicem (lub innym uprawnionym), zgodnie ze standardami ustanowionymi w art. 48 ust. 1 zdanie drugie i art. 72 ust. 3 Konstytucji. W ocenie Trybunału automatyzm groźby sankcji pieniężnych oraz nałożenia tych sankcji na rodzica (opiekuna) za naruszenia wskazane odpowiednio w art.

598¹⁵ § 1 i art. 598¹⁶ § 1 k.p.c., bez względu na okoliczności faktyczne, które legły u podstaw tego naruszenia, przeczy funkcji, jaką ma spełniać ta regulacja. Ujmując rzecz zwięźle sprzeczność z Konstytucją RP dotyczy zakresu, w jakim kwestionowane przepisy, nie warunkują nakazania zapłaty od zawinienia za ten stan rzeczy rodzica uprawnionego do kontaktu, a także pomijają stanowisko i podstawę dziecka w odniesieniu do podlegających wykonaniu kontaktów.

Odnotowania wymaga fakt, że do powyższego orzeczenia zdanie odrębne zgłosił Michał Warciński, wskazując na niedopuszczalność orzekania ze względu nieadekwatność wzorców kontroli.

2. Powyższy wyrok spotkał się z krytyczną reakcją piśmiennictwa. Rafał Łukasiewicz (MoP 2022, nr 22) podkreśla, że „[w]yrok Trybunału Konstytucyjnego prowadzi de facto do tego, że jeżeli dziecko odmawia kontaktów z rodzicem, sąd musi jeszcze raz dokonać rozstrzygnięcia w przedmiocie ustalenia kontaktów. Uwzględnienie bowiem okoliczności, czy zachowanie dziecka (negujące kontakty) wynika z wpływu rodzica, u którego dziecko mieszka, wiązać się będzie w praktyce ze skorzystaniem z opinii Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów i faktycznie może zablokować realizację kontaktów na kolejne miesiące”. Krytycznie do wyroku odniosła się także cytowana przez niego sędzia Karolina Sosinska, prezes Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych Pro Familia, która stwierdziła, że „do tej pory mogliśmy nałożyć karę pieniężną na rodzica, który takie spotkania uniemożliwia. Dziś już nic nie możemy zrobić, bo sprawa wraca do punktu wyjścia, czyli kolejnego badania dziecka”. Na uwagę zasługuje również krytyczna wobec orzeczenia wypowiedź Agnieszki Gawlik (Nieruchomości 2023, nr 1). Autorka zwróciła uwagę na negatywne skutki tego orzeczenia zaliczając do nich m.in. obniżenie skuteczności postępowania wykonawczego, wydłużenie czasu postępowania oraz stworzenie pola do istotnych nadużyć. Krytykę wyroku przedstawił także Krzysztof Żochowski (Miscellanea Historico-Iuridica 2023, T. XXII, z. 2) stwierdzając, że jawi się on jako zagrożenie dobra dziecka w dłuższej perspektywie i zaprzecza koncepcji kontaktu jako prawa i obowiązku rodzica, która to konstrukcja normatywna została jako efekt szeregu orzeczeń ETPCz w sprawach ojców pozbawionych możliwości realizacji kontaktów z dzieckiem, które to sprawy Polska przegrywała.

W świetle powołanych wypowiedzi piśmiennictwa **pogląd prawny wyrażony przez Trybunał Konstytucyjny w przedmiotowym wyroku SK 3/20, będący podstawą projektowanej nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, należy ocenić co najmniej jako kontrowersyjny.**

3. Niezależnie od powyższego nie można też tracić z pola widzenia, że w dniu 18 grudnia 2024 r. Rada Ministrów podjęła Uchwałę nr 162 w sprawie przeciwdziałania negatywnym skutkom kryzysu konstytucyjnego w obszarze sądownictwa (RM-061110168-24), w której stwierdzono, że Trybunał Konstytucyjny w aktualnym składzie jest niezdolny do wykonywania zadań określonych w art. 188 i art. 189 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uchwale opowiedziano się za koniecznością wykluczenia możliwości wprowadzania do systemu prawa kolejnych rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego. Podobnie Sejm RP w uchwale z 6 marca 2024 r. (M.P. poz. 198) podkreślił, że uwzględnienie w działalności organu władzy publicznej rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego wydanych z naruszeniem prawa może zostać uznane za naruszenie zasady legalizmu przez te organy.

4. W związku z powyższym **uzasadnione wydaje się ponowne rozważenie przez Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich zarówno sposobu dostosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 czerwca 2022 r., SK 3/20, mając przy tym na względzie, z jednej strony, skutki prawne wynikające z promulgacji tego wyroku, oraz – z drugiej strony – kontrowersje, które nasuwa wyrażony w nim pogląd prawny.**

W Uzasadnieniu Projektu (s. 3) stwierdza się, że celem zmian w unormowaniach Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących postępowania w sprawach o wykonywanie kontaktów z dzieckiem jest „zwiększenie ochrony autonomicznej woli dziecka – co stanowi wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r. w sprawie SK 3/20”. Projektodawcy nie odnieśli się jednak ani do krytyki tego wyroku w doktrynie ani do sygnalizowanych wątpliwości konstytucyjnych. Dostrzec ponadto należy, że powołując się na wykonanie wspomnianego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, projekt zmierza do zastąpienia tzw. „sumy przymusowej” w postępowaniu o wykonywanie kontaktów z dzieckiem grzywną na rzecz Skarbu Państwa. Proponowana regulacja zmierza tym samym zdecydowanie dalej niż skutki prawne wynikające z promulgacji tego wyroku. Jak zostanie wyjaśnione poniżej, brak jest jednak dostatecznego uzasadnienia dla rezygnacji z „sumy przymusowej”.

III.

Uwagi ogólne dotyczące projektowanego zastąpienia „sumy przymusowej” jako środka przymusu w postępowaniu o wykonywanie kontaktów z dzieckiem grzywną na rzecz Skarbu Państwa

1. W obecnym stanie prawnym w art. 582¹ oraz art. 598¹⁵-598¹⁶ k.p.c. przewidziana jest możliwość zagrożenia przez sąd nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej w razie uzasadnionej obawy naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach albo jako sankcję pieniężną w razie dokonania naruszenia obowiązków w przedmiocie kontaktów z dzieckiem. Owa suma określana jest w literaturze mianem „sumy przymusowej”. Według Projektu (art. 582¹ § 1¹, 598⁶, 598¹¹ § 2¹, 598¹⁵) zamiast sumy przymusowej środkiem przymusu w postępowaniu w sprawach o ustalenie kontaktów z dzieckiem ma się stać grzywna o wysokości, której ustalenie jest pozostawione dyskrecjonalnej władzy sędziego.

Przewidywana zmiana stanowi wyłom od koncepcji, które legła u podstaw nowelizacji Kodeksu z 16.09.2011 r. oraz z 3.05.2012 r., w których jako środek przymusu - nie tylko w postępowaniu o ustalenie kontaktów, ale także w postępowaniu zabezpieczającym oraz w postępowaniu egzekucyjnym – wprowadzono właśnie sumę przymusową zamiast lub obok grzywny.

Jak wynika z Uzasadnienia Projektu: „W ocenie projektodawców obowiązująca obecnie sankcja za niewykonanie lub niewłaściwe wykonanie obowiązków, w postaci zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej odpowiednio na rzecz osoby uprawnionej do kontaktów z dzieckiem lub osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje, jest niewłaściwa i budzi uzasadniony sprzeciw społeczny.”

W Uzasadnieniu - które w tym zakresie jest wręcz enigmatyczne - nie podaje się żadnych argumentów wskazujących na „niewłaściwość” przewidzianej w obowiązujących przepisach sankcji polegającej na zapłacie sumy przymusowej. Brak jest też wyjaśnienia z czego wynika wniosek, że dotychczasowa regulacja budzi „uzasadniony sprzeciw społeczny”. W Uzasadnieniu ograniczono się do stwierdzenia, że „Wprowadzenie grzywny na rzecz Skarbu Państwa nada odpowiednią rangę nakładanej przez sąd sankcji i wyeliminuje zarzuty nieuzasadnionego bogacenia się jednej strony kosztem drugiej”.

2. W związku z powyższym zasygnalizować trzeba, że wprowadzeniu w 2011 r. do postępowania o wykonywanie kontaktów z dzieckiem sankcji w postaci obowiązku zapłaty

sumy przymusowej towarzyszyła pogłębiona dyskusja w ramach Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, a w opracowaniu przedmiotowej regulacji uczestniczyli sędziowie orzekający w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Jeżeli projektodawcy zamierzają odstąpić od tej regulacji, to należy oczekiwać przedstawienia argumentów opartych na mocnych podstawach. Argumentacja w stylu „grzywna jest lepsza niż suma przymusowa” nie jest z najmniejszym stopniem przekonująca. Stwierdzenie, że sankcja jest niewłaściwa i budzi uzasadniony sprzeciw społeczny jest niezrozumiałe i gołosłowne wobec wnikliwych prac KKPC, które stały za odwołaniem od grzywny, co miało miejsce zaledwie kilkanaście lat temu. Dlaczego ma być niewłaściwa sankcja, którą stosuje się w takiej sytuacji w licznych państwach europejskich?

Podkreślić trzeba, że suma przymusowa miała być namiastką satysfakcji dla uprawnionego z tego powodu, że prawomocne postanowienie nie jest realizowane.

Propozycja zastąpienia sumy przymusowej sankcją w postaci grzywny – w świetle Uzasadnienia Projektu – nie zasługuje na akceptację.

W tych przypadkach, w których w Projekcie przewiduje się sankcję w postaci grzywny jako środka przymusu z powodzeniem funkcjonować może suma przymusowa. Zob. też niżej pkt 5 D.

3. W związku z powyższym dodatkowo zauważyć trzeba, że w Projekcie przewiduje się wprowadzenie sankcji w postaci grzywny także w odniesieniu do naruszenia obowiązku wydania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Rozwiązanie to zawarte jest w projektowanym art. 598⁵ § 2¹ oraz art. 598⁶ k.p.c., z których wynika, że w postanowieniu o odebraniu osoby sąd ma obowiązek zagrozić zobowiązanemu wymierzeniem grzywny na wypadek niewykonania czynności, a zlecając kuratorowi sądowemu odebranie osoby sąd jednocześnie „wymierza zobowiązanemu grzywnę”. W Uzasadnieniu Projektu (s. 7) wskazuje się, że: „Aktualnie nie obowiązują przepisy, które wprowadzałyby sankcje za naruszenie obowiązku wydania dziecka wynikającego z orzeczenia sądowego w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, w tym w sprawie prowadzonej na podstawie konwencji haskiej z 1980 roku. Ustawodawca proponuje uzupełnienie obowiązujących regulacji prawnych o przepisy umożliwiające wymierzenie grzywny na rzecz Skarbu Państwa. Proponowane rozwiązania powinno podziać motywująco na uczestników postępowania i przyczynić się do usprawnienia wykonania orzeczeń sądowych. W tym celu uzupełnia regulację zawartą w art. 598⁶ k.p.c.”

Prawdą jest, że w obowiązującym brzmieniu art. 598⁶ k.p.c. nie przewiduje się sankcji (w postaci zapłaty sumy przymusowej) w odniesieniu do sytuacji, w której sąd zleca kuratorowi przymusowe odebranie osoby. Przymusowe odebranie osoby jest tu bowiem formą przymusu osobistego w stosunku do zobowiązanego, który nie wykonał orzeczenia sądu. W tej sytuacji nakładanie na zobowiązanego obowiązku zapłaty pewnej kwoty (czy to tytułem sumy pieniężnej czy też tytułem grzywny) nie pełni już roli środka przymusu, lecz jawi się jako *sui generis* kara. W przepisach o postępowaniu wykonawczym (tak samo jak w postępowaniu egzekucyjnym) nie chodzi o karanie zobowiązanego, lecz o wymuszenie tego, do czego jest on zobowiązany na podstawie wykonywanego orzeczenia (ugody). Wszak w egzekucji wydania rzeczy nie stosuje się grzywny w celu wymuszenia wydania przedmiotu, lecz komornik odbiera rzecz dłużnikowi.

Niejasna jest ponadto relacja między projektowanymi zmianami w ustawie z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń a propozycją wprowadzenia grzywny w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako dodatkowej sankcji (kary). Projekt zdaje się proponować, aby obok przymusowego odebrania osoby dopuszczalne było nałożenie, z jednej strony, grzywny na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego oraz, z drugiej strony, następowała penalizacja czynów polegających w szczególności na niewykonaniu orzeczenia sądowego w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (projektowany art. 66d k.w.). Takie rozwiązanie z co najmniej dwóch powodów należy uznać za nieuzasadnione. Po pierwsze, zmierza ono do penalizacji niewykonywania orzeczeń sądowych, co stanowi niewątpliwie *novum* w systemie postępowania egzekucyjnego. W tym postępowaniu – tak samo jak w postępowaniu wykonawczym – dąży się do wymuszenia tego, do czego dłużnik (obowiązany) jest zobowiązany na podstawie wykonywanego orzeczenia. Samo niewykonywanie orzeczenia nie było, jak dotąd, podstawą odpowiedzialności karnej. Proponowana regulacja stanowi wyłom od tego założenia. Po drugie, proponowana regulacja umożliwia nałożenie sankcji (kary) dwukrotnie za ten sam czyn w postaci niewykonywania orzeczenia sądowego w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Z jednej strony bowiem projektowane przepisy Kodeksu postępowania cywilnego umożliwią bowiem nakładanie grzywny, a z drugiej strony projektowane przepisy Kodeksu wykroczeń penalizują takie zachowanie. Takie rozwiązanie należy ocenić krytycznie.

Mając na uwadze funkcje środka przymusu w postaci grzywny (podobnie, jak w przypadku sumy przymusowej) wprowadzenie do art. 598⁵ oraz art. 598⁶ k.p.c.

dodatkowej sankcji (kary) w postaci grzywny obok przymusowego odebrania osoby należy uznać za nieuzasadnione.

IV.

Uwaga ogólna o projektowanej zmianie w przepisach o postępowaniu opiekuńczym dotyczącej przyznania osobie pozostającej pod władzą rodzicielską, opieką albo kuratelą statusu uczestnika postępowania opiekuńczego

W projektowanym art. 573 § 1 k.p.c. przewiduje się, że przyznanie osobie pozostającej pod władzą rodzicielską, opieką albo kuratelą statusu uczestnika postępowania opiekuńczego w sprawach dotyczącego jej osoby, a po ukończeniu trzynastego roku życia – przyznanie jej zdolności procesowej w postępowaniu dotyczącym jej osoby lub majątku. Tym samym zdolność procesowa ma być rozszerzona także na sprawy majątkowe.

Przez sprawy dotyczące osoby pozostającej pod władzą rodzicielską, opieką albo kuratelą należy rozumieć sprawy opiekuńcze o prawa niemajątkowe. Zatem osoba pozostająca pod władzą rodzicielską, opieką albo kuratelą jest uczestnikiem postępowania w sprawach: o zezwolenie na zawarcie małżeństwa (art. 561 § 1 k.p.c.), ze stosunków między rodzicami a dziećmi, a więc: w sprawach związanych z władzą rodzicielską (przyznanie, powierzenie wykonania, ograniczenie, zawieszenie, pozbawienie i przywrócenie władzy rodzicielskiej), ustalenie, ograniczenie albo zakazanie kontaktów z dzieckiem, a także zmiany rozstrzygnięć w tym przedmiocie, zawarte w wyroku orzekającym rozwód, separację, unieważnienie małżeństwa lub ustalającym pochodzenie dziecka (art. 579 i 582¹ k.p.c.); dotyczących uznania ojcostwa (art. 581 k.p.c.); rozstrzygnięcia o istotnych sprawach dziecka, co do których brak porozumienia między rodzicami (art. 582 k.p.c.); nadanie dziecku nazwiska (art. 584 k.p.c.); sprawy o przysposobienie (art. 585 i n. k.p.c.); sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (art. 598 i n. k.p.c.), z zakresu opieki (art. 590-598 k.p.c.), o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (art. 598¹–598¹⁴ k.p.c.), dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵–598¹⁹ k.p.c.). Sprawami dotyczącymi tej osoby są także sprawy opiekuńcze uregulowane w ustawach pozakodeksowych, które odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania nieprocesowego (np. w przedmiocie przyjęcia jej do szpitala psychiatrycznego, pobrania szpiku od małoletniego dawcy, dokonania aborcji u kobiety małoletniej, czy w postępowaniu o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich).

We wskazanych sprawach oraz w sprawach opiekuńczych o prawa majątkowe (czyli w postępowaniu o zezwolenia na dokonanie przez rodziców czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub na wyrażenie przez rodziców zgody na dokonanie takiej czynności przez dziecko (art. 583 k.p.c.), osoba pozostająca pod władzą rodzicielską, opieką lub kuratelą ma zdolność procesową.

Do Kodeksu postępowania cywilnego projektuje się więc wprowadzić regulację przyznającą *explicite* status uczestnika postępowania opiekuńczego osobie pozostającej pod władzą rodzicielską, opieką albo kuratelą. Przyznanie tego statusu pociąga za sobą konieczność reprezentacji osoby, która nie ukończyła 13 roku życia lub ubezwłasnowolnionej całkowicie lub częściowo przez przedstawiciela ustawowego.

Wprowadzenie – na wzór rozwiązania przyjętego w niemieckiej ustawie o postępowaniu w sprawach rodzinnych i w sprawach z zakresu sądownictwa niespornego – katalogu uczestników w niektórych rodzajach postępowań nieprocesowych (zwłaszcza tych, w których status osoby pozostającej pod władzą rodzicielską, opieką albo kuratelą jest najbardziej sporny, czyli w postępowaniach opiekuńczych) powoduje, że sąd oraz osoby zainteresowane uzyskują pewność prawną, kto powinien być uczestnikiem postępowania, co usuwa istniejący dysonans między regulacją ustawową, poglądami doktryny a praktyką sądów.

Projektowaną zmianę art. 573 k.p.c. można oceniać pozytywnie

V.

Uwagi szczegółowe

A. Zmiany w przepisach o postępowaniu w sprawach o rozwód i separację

Art. 445³ k.p.c. - dotyczy odpowiedniego stosowania w postępowaniu o rozwód i separację przepisów art. 582¹ § 1¹ i 2 k.p.c o kontaktach z dzieckiem w postępowaniu w sprawach o rozwód i separację (w brzmieniu nadanym im w Projekcie – zob. niżej pkt V D)

Przepisy art. 582¹ § 1¹ i 2 k.p.c. mają na celu zapewnienie przestrzegania postanowień sądu w przedmiocie kontaktów rodzica z dzieckiem wydanych w postępowaniu w sprawach o rozwód i o separację.

Projektowana zmiana przewiduje wydanie stosownego rozstrzygnięcia przez sąd z urzędu, a nie z inicjatywy strony.

Niewątpliwie w wyniku projektowanej zmiany stworzone zostanie narzędzie, za pomocą którego sądy opiekuńcze będą mogły wyegzekwować skutecznie w sposób zgodny ze swoimi orzeczeniami kontakt obojga rodziców z dzieckiem, gdy jedno z rodziców uniemożliwia lub utrudnia te kontakty, z drugiej – w naszym przekonaniu - stanowi zbyt dużą ingerencję sądu w kontakty.

B. Zmiany w przepisach ogólnych o postępowaniu nieprocesowym

Art. 518² § 1 k.p.c. w zw. z art. 519¹ k.p.c. (uchyla się § 2¹ i 2²) określa właściwość sądu apelacyjnego jako sądu drugiej instancji (odwoławczego) od orzeczeń sądu okręgowego (z siedzibą w miejscowości będącej siedzibą sądu apelacyjnego) w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. oraz rozpoznawanych łącznie z nimi spraw określonych w art. 569¹ § 1¹ k.p.c. **Jednocześnie likwiduje się możliwość wniesienia skargi kasacyjnej w tych sprawach.**

C. Zmiany w przepisach o skardze kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym

W art. 519¹ k.p.c. przewiduje się skreślenie § 2¹ oraz § 2², które przewidują dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (także prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.). Prawdą jest – jak wskazuje się w Uzasadnieniu Projektu – że powyższe rozwiązanie, wprowadzone w nowelizacji z 2018 r., było szeroko krytykowane już na etapie prac legislacyjnych. Skarga kasacyjna w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką niewątpliwie prowadzi do przedłużenia postępowania sprawie, a ponadto – ze względu na charakter tego środka prawnego – wydaje się być nieadekwatna w tym postępowaniu.

D. Zmiany w przepisach o postępowaniu o ustalenie kontaktów z dzieckiem

W art. 582¹ k.p.c. projektuje się wprowadzenie nowego § 1¹, uchylenie § 3 oraz dodanie § 5. Jak już zaznaczono, w art. 582¹ k.p.c. przewiduje się zastąpienie sankcji za naruszenie obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach z dzieckiem w postaci sumy przymusowej (uchylany § 3) sankcją w postaci grzywny (nowy § 1¹). Zmianę tę w pkt III niniejszej opinii oceniono negatywnie.

Według § 1¹ sąd opiekuńczy orzeka obligatoryjnie (a nie fakultatywnie, jak obecnie przewiduje się to w § 3) o zagrożeniu nakazaniem zapłaty grzywny w przypadku zawinionego naruszenia obowiązków wynikających z postanowienia o kontaktach przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, lub osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano. Takie rozstrzygnięcie zapada wobec osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje – zapłata na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem lub w stosunku do osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem, albo wobec osoby, której tego kontaktu zakazano – wówczas zapłata na rzecz osoby, pod której pieczę dziecko pozostaje. Rozstrzygnięcie, o którym mowa w § 1¹, powinno być zamieszczone także w orzeczeniu, w którym sąd umarza postępowanie wobec zawarcia przed sądem ugody w przedmiocie kontaktów z dzieckiem albo w którym sąd zatwierdza ugodę zawartą przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem (**nowy § 5**).

Należy podkreślić, że w świetle projektowanego § 1¹ obowiązek zapłaty grzywny istnieje tylko wtedy, gdy naruszenie obowiązku było „zawinione” przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, lub osobę uprawnioną do kontaktu z dzieckiem albo osobę, której tego kontaktu zakazano. Oznacza to, że sąd na etapie postępowania wykonawczego dotyczącego ściągnięcia grzywny będzie musiał badać, czy naruszenie obowiązku było zawinione. Nie wydaje się to rozwiązaniem pożądanym z praktycznego punktu widzenia.

Poza tym, faktyczne uzależnienie możliwości nałożenia grzywny na zobowiązanego od stanowiska dziecka, co zdaje się wynikać z proponowanego art. 598⁶ § 2, rodzi znaczne ryzyko rzeczywistego zablokowania realizacji orzeczeń o kontaktach. Sytuacja, w której z jednej strony dziecko uzyskuje status uczestnika postępowania sądowego z pełnią wynikającym z tego uprawnień procesowych, z drugiej zaś może stwierdzić, że nie podporządkuje się prawomocnemu orzeczeniu sądu regulującemu kontakty z tym skutkiem, że nie będzie możliwa jego przymusowa realizacja, nie sprzyja prawidłowemu kształtowaniu postaw społecznych przez prawodawcę.

W art. 582¹ § 2 k.p.c. określa się podmioty legitymowane do złożenia wniosku o zobowiązanie osoby do pokrycia kosztów albo wydatków związanych wykonywaniem kontaktu w sprawach o wykonywanie kontaktów z dzieckiem. Wniosek ten może złożyć osoba, pod której pieczę dziecko pozostaje lub osoba uprawnioną do kontaktów.

Uchylany § 3 w art. 582¹ k.p.c. odnosi się do sumy przymusowej. Krytyka zastąpienia tej instytucji grzywną jest zawarta w pkt III. 1 i 2 opinii.

E. Zmiany w przepisach o postępowaniu w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką

Zmiany w art. 598³ § 2 k.p.c.

Art. 598³ § 2 k.p.c. - w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką projektuje się możliwość dokonywania doręczeń przez Policję w celu usprawnienia i przyspieszenia postępowania. Przepis ten nie nasuwa zastrzeżeń.

Art. 598⁵ k.p.c. w § 2¹ Projekt przewiduje wprowadzenie obowiązku zagrożenia zobowiązanemu w postanowieniu o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (także w sprawie prowadzonej na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.) wymierzeniem grzywny w sytuacji, gdy w terminie nie wykonał czynności zapewnienia powrotu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką do uprawnionego. Jak była mowa (pkt III. 3 opinii), **ze względu na funkcje środka przymusu w postaci grzywny (podobnie, jak w przypadku sumy przymusowej) wprowadzenie do art. 598⁵ k.p.c. dodatkowej sankcji (kary) obok przymusowego odebrania osoby należy uznać za nieuzasadnione.**

Art. 598⁵ k.p.c. w § 6 przewiduje się, że w sprawach prowadzonych na podstawie Konwencji haskiej z 1980 r. możliwa będzie zmiana wydanego wcześniej postanowienia i odmowa odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, jeżeli wymaga tego jej dobro w wypadku odmowy wykonania orzeczenia nakazującego powrót tej osoby do państwa, w którym bezpośrednio przed naruszeniem prawa wynikającego z władzy rodzicielskiej lub opieki osoba ta miała miejsce stałego pobytu. **Takie rozwiązanie należy ocenić krytycznie.** Przywołany przepis przewiduje w istocie ponowne orzekanie w sprawie, w której wydano już orzeczenie o odebraniu dziecka, pomimo że w § 5 art. 598⁵ k.p.c., dodanym w 2018 r. nie bez przypadku wyłączono ogólną zasadę, że sąd opiekuńczy może zmienić swe postanowienie nawet prawomocne, jeżeli wymaga tego dobro osoby, której postępowanie dotyczy (art. 577 k.p.c.). Z uzasadnienia projektu tej zmiany wynika, że stało za nią przekonanie, iż możliwość ponownej ingerencji w treść orzeczenia na podstawie art. 577 k.p.c. nie służy celom Konwencji haskiej z 1980 r., a ponadto po wydaniu prawomocnego orzeczenia upada jurysdykcja krajowa sądów polskich (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2021 r., I CSKP 365/21).

Uzasadnienie Projektu (s. 7) nie podaje żadnych motywów wprowadzenia powyższej regulacji, co jest tym bardziej zaskakujące, że art. 598⁵ § 5 k.p.c. został wprowadzony

stosunkowo niedawno. Podkreślić trzeba, że wprowadzenie do art. 598⁵ § 6 k.p.c. możliwości zmiany prawomocnego postanowienia „powrotowego” z uwagi na dobro dziecka w razie odmowy wykonania orzeczenia powrotowego prowadzi do sprzeczności polskiego porządku prawnego z postanowieniami konwencji haskiej z 1980 r. i stwarza ryzyko, że osoby obowiązane nie będą dobrowolnie realizować prawomocnego orzeczenia licząc, że otworzy to drogę do ponownego orzekania w sprawie. Następczą zmianę postanowienia powrotowego można by rozważać tylko wtedy, gdy – po zamknięciu rozprawy przed sądem drugiej instancji – ujawnią się nowe i trwałe okoliczności określone w art. 13 Konwencji haskiej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2021 r., I CSKP 38/21 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2021 r., I CSKP 365/21).

Jeżeli zatem w ogóle poddawać pod rozagę wprowadzenie regulacji umożliwiającej zmianę prawomocnego postanowienia „powrotowego”, to taką regulację należałoby wzorować – pod względem okoliczności podlegających uwzględnieniu – na art. 13 Konwencji haskiej z 1980 r. Wprowadzenie takiego rozwiązania wymagałoby jednak uprzedniego rozważenia problemu jurysdykcji krajowej sądu polskiego w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 577 k.p.c. i zgodności takiego rozwiązania z przepisami rozporządzenia Rady (UE) nr 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (zob. Z. Kubicka-Grupa, *Zmiana prawomocnego orzeczenia zarządzającego powrót dziecka wydanego na podstawie postanowienia konwencji haskiej o cywilnych aspektach uprowadzenia dziecka za granicę. Glosa do uchwały SN z dnia 22 listopada 2017 r., III CZP 78/17*, Polski Proces Cywilny 2018, nr 3).

Uchylenie art. 598^{5a} k.p.c. dotyczącego zawiadomienia o wstrzymaniu wykonania postanowienia w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką oraz uzyskaniu wykonalności tego postanowienia jest – jak wskazuje się w Uzasadnieniu - konsekwencją projektowanego uchylenia art. 519¹ § 2² k.p.c. („Skargę kasacyjną w sprawach, o których mowa w § 2¹, mogą wnieść Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Dziecka lub Rzecznik Praw Obywatelskich w terminie czterech miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia). Przepis ten nie nasuwa zastrzeżeń.

Zmiany w art. 598⁶ k.p.c.

W § 1 proponuje się wprowadzenie obowiązku wymierzenia grzywny (obok przymusowego odebrania przez kuratora) za naruszenie nakazu zapewnienia osobie powrotu do państwa - miejsca pobytu przed naruszeniem prawa (poprzez niedotrzymanie wskazanych w art. 598⁵ k.p.c. terminów). **Krytyka tego unormowania jest zamieszczona wyżej w pkt III.**

3 opinii. Szczegółowe unormowania dotyczące grzywny przedstawiają się następująco:

W § 2 projektuje się wprowadzenie wyjątku od obowiązku wymierzenia grzywny, jeżeli osoba, o której mowa w § 1, swoim zachowaniem nie przyczyniła się do niewykonania czynności i dołożyła wszelkich starań, aby obowiązek określony w postanowieniu, o którym mowa w art. 598⁵ § 1 lub 2 k.p.c. był wykonany

W § 3 stwierdza się, że wysokość grzywny zależy od uznania sądu i uzależniona jest od sytuacji majątkowej zobowiązanego

W § 4 przewiduje się zażalenie poziome (do innego składu sądu pierwszej instancji) na postanowienie sądu orzekającego grzywnę

W § 5 stanowi się, że tytułem wykonawczym (bez potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności) jest prawomocne postanowienie sądu, w którym wymierzono grzywnę

W § 6 stwierdza się, że grzywnę ściąga się w drodze egzekucji sądowej na rzecz Skarbu Państwa.

Zmiany w art. 598⁷ k.p.c.

W § 1 projektuje się, że razie potrzeby sąd okręgowy z siedzibą w miejscowości będącej siedzibą sądu apelacyjnego, zwraca się o przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką przez kuratora sądowego działającego w sądzie, w którego okręgu osoba ta faktycznie przebywa. Przepis ten – jak się wydaje – zmierza do powiązania właściwości rzeczowej i miejscowej sądu w postępowaniu powrotowym z właściwością w postępowaniu o wykonanie postanowienia powrotowego. Jednakże sądy okręgowe nie mają w tej kwestii doświadczenia, a ponadto chodzi o sądy mające siedzibę w miastach, w których znajduje się sąd apelacyjny, a zatem często odległe od miejsca prowadzenia postępowania wykonawczego. Motywy, które stały za ustanowieniem właściwości rzeczowej sądu okręgowego w fazie rozpoznawczej postępowania powrotowego, nie uzasadniają tego, aby te sądy prowadziły także postępowanie wykonawcze. W każdym razie

propozycja odejścia od właściwości sądów rodzinnych w tym zakresie wymagałaby znacznie głębszego uzasadnienia.

W § 2 zamieszczono delegację dla Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie określenia szczegółowego trybu postępowania kuratora przy przymusowym wykonaniu postanowienia, o którym art. 598⁶ § 1 k.p.c.

Zmiany w art. 598⁸ k.p.c.

Przepis **art. 598⁸ k.p.c.** rozszerza uprawnienie kuratora do odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką nie tylko od każdej osoby, u której ona się znajduje, ale także na każde miejsce, w którym ono przebywa. Przepis ten nie nasuwa zastrzeżeń.

Zmiany w art. 598¹⁰ k.p.c.

Przepis w § 2 rozszerza prawo kuratora do żądania pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką na inne organy władzy publicznej, a także podmioty podlegające jednostkom samorządu terytorialnego. Przepis ten nie nasuwa zastrzeżeń.

Przepis § 3 zawiera delegację ustawową dla Ministra Sprawiedliwości do określenia szczegółowego trybu udzielania na wniosek kuratora pomocy przez policję przy przymusowym wykonaniu postanowienia, o którym art. 598⁶ § 1.

Zmiany w art. 598¹¹ k.p.c.

W § 2¹ wprowadza się kary porządkowe (grzywnę lub areszt nieprzekraczający miesiąca) za niezłożenie przez zobowiązanego oświadczenia o miejscu pobytu osoby, która ma być odebrana lub odmowę odpowiedzi na zadane mu pytanie

W § 2² przewiduje się **zażalenie poziome** do innego składu sądu pierwszej instancji. Przepis ten należy dostosować do projektowanych zmian w zakresie zażalenia (zob. pkt I. 2 opinii).

Projektowana w art. 598¹¹ k.p.c. regulacja uzupełnia regulację przewidzianą na wypadek nieujawniania miejsca pobytu odbieranej osoby przez obowiązującego do wydania. W takim wypadku na wniosek kuratora możliwe jest przymusowe sprowadzenie w celu złożenia oświadczenia o miejscu pobytu osoby. *De lege lata* niedopuszczalne jest stosowanie środków

przymusu. Projekt odstępuje od tego rozwiązania i postuluje wprowadzenie możliwości skazania osoby, która nie złożyła oświadczenia o miejscu pobytu lub odmówiła odpowiedzi na pytanie, na karę grzywny lub zastosowania aresztu nieprzekraczającego miesiąca. Proporcjonalność tego rozwiązania, gdy wziąć pod uwagę charakter spraw o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką toczącego się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r., nasuwa wątpliwości. Podkreślić należy, że już obecnie odbierając oświadczenie o miejscu pobytu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, sąd poucza zobowiązanego o treści art. 233 k.k. Oznacza to, że pod względem skutków karnych oświadczenie zobowiązanego jest równoznaczne ze złożeniem zeznań pod przysięgą. Rozwiązania wprowadzone w projekcie zmierzają jednak dalej, gdyż nie tyle sankcjonują złożenie oświadczenia niezgodnego z prawdą, co zmierzają do wymuszenia złożenia oświadczenia od osoby zobowiązanej, zwykle rodzica dziecka. Istnieje, jak się wydaje, różnica między normowanymi obecnie przypadkami stosowania środków przymusu, w tym przymusu osobistego, zmierzającymi do przełamania oporu osoby obowiązanej do określonego zachowania, a tymi projektowanymi przez Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich. Rozwiązanie analogiczne do proponowanego zawarte jest obecnie w art. 916 k.p.c. Przepis ten przewiduje orzeczenie środków przymusu, w postaci skazania na grzywnę lub zastosowania aresztu, w przypadku uchylania się od obowiązku wyjawienia majątku w postępowaniu egzekucyjnym. Wzorzec ten nie wydaje się adekwatny dla przypadków ukrywania przez rodzica lub opiekuna dziecka (osoby pozostającej pod opieką). Tym bardziej że projekt zakłada zarazem penalizację czynów polegających w szczególności na ukrywaniu osoby lub pomocy w jej ukryciu, skutkiem czego utrudnia bądź uniemożliwia wykonanie orzeczenia (projektowany art. 66e k.w.). Nie jest prawidłowe rozwiązanie, w którym – z jednej strony – przewiduje się orzeczenie środków przymusu zmierzającego do przełamania oporu w postaci niezłożenia oświadczenia o miejscu pobytu osoby, oraz – z drugiej strony – ukrycie tej osoby lub pomoc w jej ukryciu podlega penalizacji. Przedmiotem sankcji jest bowiem ten sam czyn. Nie rozstrzygając o prawidłowości proponowanych zmian w Kodeksie wykroczeń, należy opowiedzieć się przeciwko projektowanym zmianom w art. 598¹¹ k.p.c.

Z powyższych względów należy postulować odrzucenie proponowanej regulacji.

Zmiany w art. 598^{11a} k.p.c.

Według § 3¹ i § 3², w wypadkach niecierpiących zwłoki (w szczególności gdy zachodzi uzasadniona obawa, że osoba podlegająca przymusowemu odebraniu może zostać ukryta co

uniemożliwi lub znacznie utrudni wykonanie postanowienia o jej przymusowym odebraniu) przeszukanie może nastąpić na żądanie kuratora, który musi uzyskać zatwierdzenie tej czynności przez sąd.

W § 4 rozszerzono katalog osób, które mogą być obecne podczas przeszukania o psychologa.

Zmiany w art. 598¹² § 1 k.p.c.

W **art. 598¹² § 1 k.p.c.** proponuje się uchylenie zdania drugiego, co jest związane ze zmianą wprowadzoną w art. 598¹⁰ k.p.c., czyli rozszerzeniem prawa kuratora do żądania pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką na inne organy władzy publicznej, a także podmioty podlegające jednostkom samorządu terytorialnego. Przepis nie nasuwa zastrzeżeń.

Uchylenie art. 598^{12a} k.p.c.

Uchylenie art. 598^{12a} k.p.c. oznacza wyłączenie ewentualności podjęcia postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką w fazie wykonawczej (art. 598⁶–598¹² k.p.c.). Przepis ten wprowadzony został w 2018 r. i chodziło w nim o możliwość podjęcia postępowania wykonawczego na podstawie tego samego postanowienia sądu. Z Uzasadnienia Projektu wynika, że to rozwiązanie: „(...) nie sprawdziło się w praktyce sądowej, jak również zostało negatywnie ocenione przez sędziów rodzinnych. Z tego powodu zdecydowano o uchyleniu tego przepisu, który nie spełnił swojej roli i nie usprawnił toczących się postępowań”. Brak szerszego wyjaśnienia powyższej kwestii uniemożliwia rzetelną ocenę proponowanego uchylenia przepisu.

F. Zmiany dotyczące postępowania w sprawach wykonywania kontaktów z dzieckiem

Zmiany w art. 598¹⁵ k.p.c.

Zmiana brzmienia **art. 598¹⁵ k.p.c.** jest wyrazem odstąpienia projektodawców od dotychczasowej zasady, że sankcja w postępowaniu w sprawach wykonania kontaktów z dzieckiem jest obowiązkiem zapłaty sumy przymusowej. Kwestię tę poddano krytyce wyżej w pkt III opinii. W miejsce regulacji dotyczącej sumy przymusowej w art. 598¹⁵ k.p.c. projektuje się zamieszczenia regulacji dotyczącej grzywny. Ze zmianą art. 598¹⁵ k.p.c. wiąże się z kolei projekt uchylenia art. 598¹⁶ k.p.c. - zmiana treści art. 598¹⁵ k.p.c. jest związane za zmianą art.

598⁶ § 1 k.p.c. i dotyczy fazy wykonawczej postanowienia wymierzającego grzywny za każde naruszenie obowiązków, jeżeli osoba zobowiązana nie wykonała albo niewłaściwie wykonała swoje obowiązki wynikające z postanowienia sądu o kontaktach albo ugody zawartej przed sądem albo przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem

W § 2 art. 598¹⁵ k.p.c. wprowadza się wyjątek od obowiązku wymierzenia grzywny, jeżeli osoba, o której mowa w § 1, swoim zachowaniem nie przyczyniła się do niewykonania do niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków i dołożyła wszelkich starań, by kontakt z dzieckiem był wykonany lub właściwie wykonany. **Tego typu unormowanie jest wysoce dyskusyjne ze względu na to, że stwarza konieczność oceny merytorycznej kwestii przyczynienia się do niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków na etapie postępowania wykonawczego.**

Według § 3 art. 598¹⁵ k.p.c. wysokość grzywny zależy od uznania sądu i uzależniona jest od sytuacji majątkowej osoby, która nie wykonała lub nienależycie wykonała obowiązki, o których mowa w § 1, oraz od stopnia i wagi naruszenia obowiązków.

Jednocześnie określono wysokość grzywny za każde naruszenie obowiązków (nie wyższą niż tysiąc złotych) oraz ogólną sumę grzywien w tej samej sprawie (do dziesięciu tysięcy złotych). Propozycja ta jest niezrozumiała i nieuzasadniona tym bardziej, że grzywna ma być nakładana w sytuacji, w której osoba zobowiązana do jej zapłaty – według projektu – sama przyczynia się do braku realizacji kontaktu. Oznacza to – jak się wydaje – że uiszczając grzywnę w wysokości 10 000 zł można w pełni świadomie uchylać się od realizacji prawomocnie orzeczonych kontaktów z dzieckiem. Trudno uznać takie rozwiązanie za celowe. Jest ono również niespójne z kierunkiem zmian w kodeksie postępowania cywilnego opracowywanych przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego, w których przewiduje się podwyższenie maksymalnej wysokości grzywny w egzekucji świadczeń niepieniężnych.

Zgodnie z art. 598¹⁵ k.p.c. § 4 k.p.c. postanowienie sądu wymierzającego grzywnę jest zaskarżalne zażaleniem.

Zgodnie **art. 598¹⁵ § 6 k.p.c** grzywnę ściąga się w drodze egzekucji sądowej na rzecz Skarbu Państwa.

Zamiany w art. 598¹⁸, 598¹⁹ § 1¹ i uchylene art. 598²⁰ k.p.c.

W obecnym stanie prawnym postępowanie wykonawcze dotyczące postanowienia o ustaleniu kontaktów ma w zasadzie charakter jednego postępowania, wszczynanego na

pierwszy wniosek zainteresowanego, którym to postępowaniem (na podstawie odrębnych wniosków) objęte są także ewentualne dalsze przypadki naruszenia obowiązków. Postępowanie to umarza się, jeżeli od prawomocnego rozpoznania ostatniego wniosku zainteresowane upłynęło 6 miesięcy. Według Projektu każdy przypadek naruszenia obowiązku wynikającego z postanowienia sądu (lub ugody) w przedmiocie ustalenia kontaktów ma być objęty odrębnym postępowaniem wykonawczym. Dlatego też w **art. 598¹⁸ k.p.c.** projektuje się skreślenie zdania drugiego („Wniosku wymaga także wydanie każdego kolejnego postanowienia, o którym mowa w poprzedzających przepisach niniejszego oddziału”), co oznacza nie tylko, że sąd opiekuńczy nie jest władny wszcząć z urzędu postępowania w sprawie o wykonywanie kontaktów z dzieckiem, ale także iż w przypadku naruszenia obowiązku należy wszcząć odrębne postępowanie wykonawcze. W związku z tym bezprzedmiotowy staje się **art. 598²⁰ k.p.c.** przewidujący umorzenie postępowania wykonawczego w związku z upływem 6 miesięcy od rozpoznania ostatniego postanowienia o nakazaniu zapłaty sumy przymusowej nie wpłynął nowy wniosek (bo ten nowy wniosek uruchamia odrębne postępowanie wykonawcze). Z tą regulacją wiąże się nowy § 1¹ w **art. 598¹⁹ k.p.c.**, zgodnie z którym do wniosku w sprawach wykonywania kontaktów z dzieckiem nie jest konieczne dołączenie odpisu wykonanego orzeczenia albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, w przypadku składania do tego samego sądu kolejnego wniosku o wszczęcie postępowania, wówczas wystarczające jest powołanie się na tytuł wykonawczy złożony do uprzednio toczącej się sprawy. Ta uprzednio tocząca się sprawa to – według Projektu – osobne postępowanie wykonawcze prowadzone na podstawie wcześniejszego wniosku.

Trudno zająć stanowisko, czy powyższe zmiany będą miały pozytywny wpływ na praktykę sądową. Sens ich wprowadzenia można uważać za dyskusyjny.

VI.

Konkluzja

W zakresie, w jakim projekt zawiera pozytywnie zaopiniowane zmiany, nadające się do dalszych prac legislacyjnych, dalsze prace nad Projektem należy połączyć z pracami nad nowelizacją naprawczą Kodeksu postępowania cywilnego. W pozostałym zakresie dalsze prace legislacyjne nad Projektem należy uznać za bezprzedmiotowe.

